

عدالت و پیشرفت در آرمان شهر مهدوی

پدیدآورده (ها) : زمانی محجوب، حبیب

فلسفه و کلام :: مربیان :: تابستان 1388 - شماره 32

از 62 تا 80

آدرس ثابت : <http://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/931305>

دانلود شده توسط : najme mousavi

تاریخ دانلود : 29/02/1396

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

پایگاه مجلات تخصصی نور

عدالت و پیشرفت در آرمان شهر مهدوی

حبیب زمانی محبوب
کارشناس ارشد تاریخ اسلام

چکیده

در زمانه‌ای که تمام راههای بشر مدعی عقلانیت و بی‌نیاز از دین، به بن‌بست رسیده و بحرانه‌های معرفتی، اخلاقی، روانی و مانند آن رو به افزایش است، جا دارد آموزه‌های اعتقادی، آرمانی و اصیل حکومت جهانی حضرت مهدی (عج) که در وحی ریشه دارد، به بشر امروز که تشنه‌ی معارف ناب الهی است، به منزله نسخه‌ای شفا بخش عرضه گردد.

در این مقاله مبحث بسیار مهم و اساسی «عدالت و پیشرفت» در آرمان شهر مهدوی با توجه به آیات و روایات مورد بررسی قرار می‌گیرد. واژگان کلیدی: عدالت و پیشرفت اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، حضرت مهدی (عج)، آرمان شهر.

مقدمه

عدالت و پیشرفت از مفاهیمی است که بشر همواره با آن ارتباط و انس داشته است و دغدغه تحقق آن از کلیدواژه‌های حیات انسانی به شمار می‌آید. این دغدغه آدمی تنها ناظر به حقیقت و مفهوم عدالت نیست، بلکه بشر عدالت را در عینیت جست و جوی می‌کند و آنچه این واژه را در نظر او زیبا و با شرافت جلوه می‌دهد، آرزوی دیدن عدالت در تمام مناسبات زندگی است. بی‌گمان این موضوع به طور کامل تحقق نمی‌یابد مگر در آرمان شهر مهدوی، که در این نوشتار به بررسی آن در برخی ابعاد و حوزه‌ها خواهیم پرداخت.

در خصوص این موضوع، آیات الهی قرآن مجید و روایات معصومین (ع) اسناد معتبر و دقیقی هستند که به زیبایی حکومت عدل مهدی موعود (عج) را ترسیم نموده و تحقق عدالت و پیشرفت را در آرمان شهر مهدوی نوید داده‌اند.

ن:

سال نهم - شماره ۳۲

در این نوشتار ابتدا مختصری در خصوص مفهوم آرمان شهر و عدالت اشاره شده و سپس بحث را با بررسی عدالت و پیشرفت در جامعه برتر منجی موعود در چهار حوزه اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی پی خواهیم گرفت.

آرمان شهر

میل به کمال مطلوب، غریزه‌ای است فطری که در نهاد بشر به ودیعه گذاشته شده است تا آنجا که هر حرکتی از اوسر می‌زند، در راستای این تمایل فطری و رسیدن به آن حداًلی بوده است و بر همین اساس، همواره در ذهن خود دنیایی ترسیم می‌نماید که در منتهی درجه کمال و مطلوبیت قرار داشته باشد؛ اما از آنجایی که هر حرکت انسان در راستای تحقق آن مدینه فاضله زمینی، به بن بست رسیده، لذا به جای ترسیم آرمان شهر زمینی، آن را در آسمان مجسم نموده است. این تصور گاه به حدی از واقعیات فاصله داشته که برخی آن را «ناکجا آباد»، خیالی و دور از واقعیت پنداشته‌اند.^۱

اما آرمان شهری که شیعه در فرهنگ مهدوی ترسیم می‌نماید، زمینی و واقعی است و در آن فرجام تاریخ بشری، فرجامی خجسته و سعادت بخش است. (نور: ۵۵) بر همین اساس جهانی که در اندیشه مهدوی ترسیم می‌گردد، آرمانی و کمال مطلوب بوده و مدینه فاضله‌ای است که در آن تمام فضایل و ارزشهای والای بشری تحقق می‌یابد.^۲

عدالت

عدالت از ریشه عدل، در مقابل جور و ستم^۳ و به معنای دادگری است.^۴ در طول تاریخ از عدالت تعبیر و برداشتهای مختلفی ارائه شده و نظریه‌های گوناگون درباره مفهوم عدالت بیان کرده‌اند؛^۵ اما نگاه دین مبین اسلام به عدالت با همه مکاتب بشری متفاوت است. اهمیت عدالت در اسلام از آنجا سرچشمه می‌گیرد که بنابر آموزه‌های اسلامی، خداوند عادل است و همه افعال الهی عین دادگری و عدالت‌اند. عدل و عدالت در مذهب شیعه اهمیتی ویژه دارد؛ به طوری که از اصول دین و مذهب به شمار می‌آید.^۶

همچنان که تمام انبیا از جمله پیامبر اعظم (ص) در تمام اعمال و رفتار خویش عدالت همه‌جانبه را مدنظر داشته‌اند، ائمه معصومین نیز این موضوع را سرلوحه کارهای خویش قرار داده‌اند. امام علی (ع) به عنوان نخستین امام معصوم حکومت خویش را با عدالت‌گستری آغاز کرد و از ویژگیهای مشهور ایشان دقتش در دادگری و قسط و عدل بود. خطبه‌ها و نامه‌ها و

کلمات قصار ایشان به ویژه عهدنامه مالک اشتر، که با تفصیل تمام، چگونگی رفتار عادلانه حاکم اسلامی با صنفهای گوناگون جامعه را بیان می‌کند، گواهی روشن بر این حقیقت است.^۷ بنابر معتقدات اسلامی و شیعی، عدالت راستین و جهانگیر در آرمان شهر مهدوی حاصل می‌آید. در خصوصیات حکومت امام زمان (عج)، هیچ ویژگی به اندازه «عدالت» و «قسط» روشنی ندارد. در روایات بر ویژگی عدالت گستره آن حضرت تأکید خاص شده، و این نشان از برجستگی این مهم در دوران ظهور و آرمان شهر مهدوی است.^۸

رهبر معظم انقلاب در یکی از خطبه‌های نماز جمعه تهران (مورخه ۷۹/۱/۲۶) با اشاره به اینکه امروز دنیا تشنه عدالت و معنویت است می‌فرماید: «دنایا سرشار از عدالت، پاکی، راستی، معرفت و محبت، دنیای دوران امام زمان است و زندگی حقیقی انسان در این عالم مربوط به دوران بعد از ظهور امام زمان است.» ایشان همچنین در دیدار با جمع کثیری از پاسداران در سالروز میلاد امام حسین (ع) (مورخه ۶۸/۱۲/۱۰) می‌فرماید: «همه بشریت متدین، منتظر مصلح است و همه مسلمین، منتظر موعودند و خصوصیت مهدی موعود (عج) در نظر مسلمانان این است که یملاء الله به الارض قسطا و عدلا کما ملئت ظلما و جورا. عدل و داد، استقرار عدالت در جامعه، از بین بردن ظلم از سطح زمین خصوصیت مهدی موعود است.»

عدالت و پیشرفت اجتماعی

ایجاد عدالت اجتماعی و پیشرفت در این حوزه از شاخص‌ترین ویژگیهای آرمان شهر مهدوی است؛ چیزی که بشریت همواره در آرزوی آن و به دنبال تحقق آن بوده است. عدالت اجتماعی به معنای رعایت تناسب، استحقاقها و شایستگیها در ساحت اجتماعی است و آن را عدالتی می‌دانند که همه افراد جامعه از آن برخوردار باشند.^۹ در این تعریف، هر گروه و صنف و طبقه ای باید در جایگاه شایسته خویش جای گیرد.

یکی از مهمترین وجوه تحقق عدالت اجتماعی، برقراری امنیت اجتماعی است که خود از شرایط رشد و تکامل فرد و جامعه می‌باشد.^{۱۰}

امنیت از نیازهای اولیه زندگی و یکی از مقوله‌هایی است که حاکمان و سیاستمداران پیوسته به آن توجه داشته‌اند؛ اما در همه نظامهای دنیوی، غیبت دین در عرصه‌های فردی و اجتماعی سبب عدم برخورداری مردم از مبنای اصلی امنیت (ایمان، طمأنینه و آرامش روانی) گردیده و همین امر نابسامانیها و ناهنجاریهای فراوان رفتار سیاسی و اجتماعی را برای آنها به ارمغان خواهد داشت.

۳۳

سال نهم - شماره ۳۳

یکی از آرمانهای دین سالاری مهدوی، برقراری امنیت واقعی همه جانبه بر مبنای ایمان در جامعه است؛ به گونه‌ای که جان و مال و حیثیت افراد از تجاوز دیگران در امان باشد. رسالت این حکومت جهانی تحقق امنیت برای همه شهروندان به ویژه مظلومان و مستضعفان است. در حالی که پیش از ظهور حضرت مهدی شرایط ناامنی بر جهان چیره شده است، باز گرداندن امنیت به جامعه در تمامی جنبه‌ها از بنیادی‌ترین کارهای آن حضرت به شمار می‌رود و یکی از نتایج دولت عدالت‌گستر مهدوی، برقراری صلح و دوستی در فراخنای هستی است. امنیتی که امام مهدی (عج) در سطح جهان پدید می‌آورد، امنیتی است که بشر در گذر تاریخ خود، مانند آن را ندیده است؛ زیرا در آرمان شهر عدالت بنیاد مهدوی، همه معیارهای نادرست و غیر انسانی به یک سو می‌رود، قانون شکنیها و اعمال نفوذها از درون جامعه برچیده می‌شود و سمت و سوی روابط اجتماعی نیز بر پایه‌های قانون، عدل، احترام به حقوق و ارزشهای واقعی انسان استوار می‌گردد.^{۱۱}

مهدی موعود (عج) برای برقراری امنیت اجتماعی در آغاز حکومت خود، از مردم بیعت‌هایی می‌گیرد که در این زمینه بسیار مهم است. حضرت علی (ع) در حدیثی مفاد این بیعت را چنین برمی‌شمارند:

«دزدی نکنند، مرتکب زنا نشوند، فحش و دشنام ندهند، هتک حرمت نکنند، به خانه‌ای هجوم نبرند، کسی را بدون دلیل نزنند، طلا و نقره و گندم و جو ذخیره (احتکار) نکنند، راهزنی ننمایند، راهی را بی‌امن نکنند» ضمناً حضرت شروطی را هم برای خود می‌گذارد از جمله این که «مانند مردم رفتار کند، از نوع لباس آنها بپوشد، مرکبی همانند آنان سوار شود، به اندک قناعت کند، زمین را از داد پر سازد، خدا را چنان که شایسته است عبادت کند و...»^{۱۲}

با توجه به این تدابیر حکومتی است که دوستی و مهرورزی جای ستیز و دشمنی را می‌گیرد و بر حسب روایات کینه‌ها و اختلافها و فتنه‌ها^{۱۳} از جامعه بشری رخت برمی‌بندد و حتی از عالم حیوانات و جانوران نیز عوامل نزاع ناپدید می‌شود.^{۱۴}

قرآن کریم بر اساس وعدهٔ تخلف‌ناپذیر الهی از پدید آمدن جامعه‌ای امن خبر می‌دهد که از ترس، اضطراب و آنچه آرامش و امنیت افراد و جوامع انسانی را برهم می‌زند، تهی است:

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَ يُؤَيِّدَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ. (نور: ۵۵)

این آیه مبارکه، تأمین امنیت جهانی در آرمان شهر مهدوی را حتمی و گریز ناپذیر می‌شمارد. امام صادق (ع) در تفسیر این آیه شریفه فرمودند: «نزلت فی القائم و أصحابه...»^{۱۵} این آیه درباره قائم و اصحابش نازل شده است.

در دوران ظهور منجی موعود، جهان به حدی از امنیت می‌رسد که به نقل احادیث: «راه‌ها امن می‌شود تا جایی که زنی به تنهایی راه عراق و شام را می‌پیماید، در حالی که در چمن زارها و بازنیت‌های خود قدم می‌گذارد، هیچ حیوانی مزاحم او نمی‌شود و از هیچ چیز نمی‌ترسد.»^{۱۶} و یا «پیرزن ناتوانی از شرق تا غرب می‌رود و کسی به او آسیب نمی‌رساند.»^{۱۷}

پس در زمان ظهور حضرت مهدی (عج)، انسان به بالاترین درجه از امنیت می‌رسد، نه در جامعه و محدوده‌ای خاص، بلکه به صورت فرامرزی و جهانی؛ چرا که نصوص ترسیم‌کننده سیمای امنیت در آرمان شهر مهدوی، همزمان بر دو ویژگی کامل و همه‌جانبه بودن، و گستردگی و فراخانی جهان شمول امنیت در جامعه تأکید ورزیده‌اند.^{۱۸}

در آرمان شهر مهدوی علاوه بر ایجاد امنیت اجتماعی و زدودن کینه ورزی و اختلاف بین مردم، به حفظ و تقویت نهاد خانواده و برقراری روابط میان اعضای آن تأکید ویژه می‌شود. در دکترین مهدویت جایگاه ارزشمندی برای والدین دیده شده است و والدین ارکان اساسی خانواده هستند؛ تقسیم مسئولیت بین زن و مرد به شیوه معقول و مناسب صورت می‌پذیرد. علامه مجلسی بر اساس روایتی، درباره وضعیت پیش از ظهور و عصر ظهور مقایسه تطبیقی انجام داده است که به صورت اجمال به آن اشاره می‌شود:

پیش از ظهور زنان به فسق و فجور تشویق می‌شوند و آمیزش زنان با زنان رواج می‌یابد و زندگی آنان از طریق خودفروشی تأمین می‌شود. زنان لخت و عور هستند و تمایلی شدید به لذتها و شهوات دارند و محرمات الهی را حلال می‌شمارند. اما در زمان ظهور رابطه نامشروعی وجود ندارد. زن هیچ چیز را از همسرش پنهان نمی‌کند و هیچ زنی به گناه تشویق نمی‌شود. رابطه بین زن و مرد در خانواده بر اساس «و عاشروهن بالمعروف» (نساء: ۱۹) است. در مجموع تأکید بر اخلاق و تقوا موجب ایجاد امنیت و حسن معاشرت در خانواده و اجتماع می‌شود.^{۱۹} از دیگر برکات دولت مهدوی بازگشت هر حق به صاحب آن است. برگرداندن حق به صاحبش از حقوق اجتماعی است که پیاده کردن آن از مصادیق عدالت اجتماعی محسوب شود. در آن هنگام استیفای حقوق به صورت قطعی صورت خواهد گرفت و قضاوتها بدون خطا و اشتباه است و همین مسئله به محو منازعات و کینه‌ها و تثبیت آرامش و امنیت و ثبات سیاسی و اجتماعی منجر خواهد شد.

از امام صادق (ع) روایت است که: «آن گاه که قائم قیام می کند، به عدل حکم می راند و در زمان او ستم رخت برمی بندد... و هر حقی به صاحب آن می رسد».^{۲۰} حضرت در این حدیث مفهوم امنیت اجتماعی را به طور دقیق توضیح میدهد و اشاره می کند که امنیت واقعی وقتی بر جهان پر توافکن می شود که ذره ای از حقها و حقوقها پنهان نماند و هیچ قدرت، مقام و فردی در هر طبقه اجتماعی، مانع دادن و اظهار حق نگردد. این آرمان والا وقتی تحقق می یابد که اثری از طبقات سلطه گر و زورمند نباشد و حکومت عدالت گستر مهدوی در زمین تحقق یافته باشد.^{۲۱}

از آنجا که در استقرار جامعه موعود و آرمان شهر مهدوی، نقش کرامت الهی و دست اعجاز ولی خدا نقش اساسی دارد، زمینه ظلم و تعدی به حقوق دیگران نیز به صورت کلان و در تمام ساختارهای اجتماعی از بین می رود. ولی اگر در مراعات جزئی و به صورت خرد هم مسئله ای باشد، عدالت به تمام معنا در مناسبات حقوقی و قضایی حاکم است. داوری و قضاوت در جامعه موعود از هرگونه خطا و اشتباه و جانبداری پیراسته است؛ چراکه شیوه قضاوت در حکومت مهدوی به شیوه پیامبران و براساس متن واقعیت و حقیقت است نه بر اساس شاهد و بینه و قراین.^{۲۲}

در روایتی از امام صادق (ع)، شیوه قضاوت عصر ظهور این گونه بیان شده است:

زمانی که قائم آل محمد (ص) به پا خیزد، در میان مردم به حکم داود قضاوت خواهد کرد. او به بینه و شاهد نیازی نخواهد داشت؛ زیرا خداوند تعالی امور را به وی الهام میکند و او بر پایه دانش خود داوری میکند و هر قومی را به آنچه پنهان داشته اند، آگاه می سازد.^{۲۳}

عدالت و پیشرفت اقتصادی

از دیرباز، یکی از آرمانهای بشر، تحقق عدالت اقتصادی و برخورداری همگان از موهبتهای مادی و بهبود کمی و کیفی زندگی بوده است. برقراری عدالت اجتماعی به توسعه و بهبود کمی و کیفی در امور اقتصادی می انجامد. اصل اولیه در حکومت جهانی مهدوی، توسعه عدالت و از بین بردن زمینه ظلم و تعدی چپاولگران اقتصادی است.

اندیشه دینی، ثروت و داشته های طبیعی را برآورنده نیاز افراد انسانی و جوامع بشری می داند و تقسیم انسانها و ملتها به فقیر و ثروتمند را برآیند تولید و توزیع نابرابر و غیر عادلانه ثروتهای مادی و طبیعی قلمداد می کند. این کاستی در حکومت عصر ظهور از میان می رود و در نتیجه، همه انسانها به رفاه و آسایش مطلوب دست می یابند. پس در آرمان شهر مهدوی

شاهد شکوفایی اقتصادی هستیم به طوری که شکاف عمیق فقیر و غنی از میان برداشته می شود و مردم در پناه حکومت مهدوی آن قدر بی نیاز و غنی می گردند که دیگر خلأ مالی وجود ندارد تا با زکات و صدقات و مانند آن پر شود.

امام باقر(ع) می فرمایند:

و يعطى الناس عطایا مرتین فی السنة و یرزقهم فی الشهر رزقین... حتی لا تری محتاجاً إلى الزکاة و یجیء أصحاب الزکاة بزکاتهم إلى المحاوِج من شیعتہ فلا یقبلونها، فیصّرونها و یدورون فی دورهم، فیخرجون إلیهم، فیقولون: لا حاجة لنا فی دراهمکم... فیعطی عطاء لم یعطه أحد قبله؛^{۲۴}

امام مهدی(عج) در سال، دوبار به مردم بخشد و در ماه، دوبار امور معیشت بدانان دهد... تا نیازمندی به زکات نماند. زکاتیان، زکاتشان را نزد محتاجان آورند و ایشان نپذیرند. پس آنان زکات خویش در کیسه ها می نهند و اطراف خانه ها (در پی محتاجی) بگردند، ولی مردم بیرون می آیند و می گویند: نیازی نداریم... پس بخششی کند که تا آن روز کسی نکرده باشد.

امام صادق(ع) نیز می فرمایند:

إِنْ قَامْنَا إِذَا قَامَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا... وَ یَطْلُبُ الرَّجُلُ مِنْکُمْ مَنْ یَصِلُهُ بِمَالِهِ وَ یَأْخُذُ مِنْ زکاتہ، لا یوجد أحد یقبل منه ذلک. استغنی الناس بما رزقهم الله من فضله؛^{۲۵}

هنگام قیام قائم ما، زمین با نور خدایی بدرخشد... و شما به جست و جوی فردی برآید که مال یا زکات بگیرد، ولی کسی را نمی یابید که از شما قبول کند. مردمان همه به فضل الهی بی نیاز می شوند. در نظام اقتصادی حضرت مهدی(عج) به دلیل پیوند میان اخلاق و اقتصاد و به سبب رشد اخلاقی و معنوی جامعه، مردم به غنای روحی و اخلاقی می رسند که این غنای روحی، موجب کاهش آزمندی و دنیاخواهی می گردد. از این رو از دنیا به اندازه کفاف می طلبند و هرگونه زیاده طلبی از زندگی مردم رخت بر میبندد و لذا مردم حتی در انجام دادن معاملات از یکدیگر سود نمی گیرند.^{۲۶}

در واقع در آرمان شهر مهدوی بشر علاوه بر بی نیازی ظاهری که بر اثر توزیع عادلانه ثروت به دست می آید، از نظر روحی و باطنی نیز به بی نیازی می رسد. به دیگر سخن قبل از اینکه اقتصاد او رشد کند و توسعه یابد، ارزشهای او عوض می شود و ریشه دار می گردد و برخوردار از نعمتهای دنیا نیز رنگ الهی و ارزشی به خود می گیرد.

در حدیثی از پیامبر اکرم(ص) روایت شده است که ایشان فرمودند:

إذا خرج المهديّ ألقى الله تعالى الغني في قلوب العباد حتى يقول المهديّ: من يريد المال؟ فلا يأتيه أحد ألا واحد يقول: أنا، فيقول: أحتّ فيحتي فيحمل علي ظهره حتى إذا أقي أقصى الناس، قال: ألا أراني شرّ من هاهنا فيرجع فيرده إليه فيقول خذ مالك، لاجابة لي فيه؛^{٢٧}

زمانی که مهدی خارج می شود، خداوند، غنا را در قلوب بندگان می افکند، تا این که حضرت می گوید: چه کسی مال می خواهد؟ به جز یک نفر، کسی برای گرفتن مال نمی آید و می گوید: من می خواهم. آن گاه حضرت به او می گوید: بردار. او هم مقداری مال برمی دارد و بر پشت حمل می کند تا این که وقتی به مردم دوردست می رسد، با خود می گوید من محتاج تر از اینها نیستم. پس باز می گردد و مال را به حضرت باز می گرداند و می گوید من به این مال نیازی ندارم. پرهیزکاری، پایبندی به اخلاق و عمل به دستورهای الهی در امور اقتصادی، خود عامل بی نیازی مردم در حکومت امام مهدی (عج) می شود؛ زیرا در این صورت طبق آموزه های وحیانی وعده خداوند به نزول برکات آسمان و زمین محقق می گردد:

و لو أنّ اهل الثرى آمنوا و اتّقوا لفتحنا عليهم بركاتٍ من السماء و الارض. (اعراف: ٩٦)

و اگر مردم شهرها ایمان آورده و به تقوا گراییده بودند، قطعاً برکاتی از آسمان و زمین بر ایشان می گشودیم.

در حکومت مهدوی به دلیل شکوفایی دینی و معنوی و رعایت کامل قوانین الهی، نعمتهای آسمان و زمین بر مردم فزونی می یابد و مواهب طبیعی و معادن برای مؤمنان رخ می نماید.^{٢٨} پیامبر اکرم (ص) می فرماید:

يكون في أمّتي المهديّ... يتنعم أمّتي في زمانه نعيماً لم يتنعموا مثله قطّ البرّ و الفاجر، يرسل السماء عليهم مدراراً، و لاتذخر الأرض شيئاً من نباتها؛^{٢٩}

در امت من، مهدی قیام کند... در زمان او مردم به نعمت هایی می رسند که در هیچ زمانی دست نیافته باشند. آسمان بر (همه) نیک و بد، ببارد و زمین چیزی از رویدنیهایش را پنهان ندارد. امام علی (ع) در این زمینه می فرماید:

زمین میوه های دل خود (معادن طلا و نقره) را بر او (حضرت حجت) بیرون می ریزد و کلیدهایش را به او می سپارد.^{٣٠}

و در جای دیگر می فرماید:

در دولت او آبها فراوان می شود و نهرها گسترش می یابد و زمین، محصولات خود را چند برابر می کند.^{٣١}

یکی از اقدامات اساسی حضرت مهدی (عج) صدور دستور حفر آبراهها و نهرهاست. رونق کشاورزی در حکومت حضرت به حدی است که امام علی (ع) در توصیف آن می‌فرماید:

و لو قد قام قائمنا لأنزلت السماء قطرها و لأخرجت الأرض نباتها... حتى غشى المرأة بين العراق إلى الشام لاتقنع قدمها إلا على النبات؛^{۳۲}

چون قائم قیام کند، آنقدر باران می‌بارد و زمین گیاه می‌رویانند و سرسبز می‌گردد که زن از عراق به شام می‌رود و جز بر زمینهای سرسبز گام نمی‌نهد.

آبادانی زمین یکی دیگر از اصلاحات اقتصادی امام زمان (عج) است. مجموعه اقدامات اصلاحی اقتصادی حضرت و کارکردهای مناسب عمرانی در دولت وی موجب رفاه می‌گردد. در این زمینه نیز روایاتی وجود دارد مثل این روایت: «... ولا يبق في الارض خراب إلا يعمره^{۳۳}... و در زمین هیچ خرابی باقی نمی‌ماند مگر این که امام زمان (عج) آن را آباد کند.»

در دکتترین اقتصادی حضرت مهدی (عج) بر رفاه اقتصادی و برخورداری مردم از امکانات تأکید فراوان شده و دولت موظف به ایجاد رفاه است. در روایات آمده است:

در آن زمان، امت من چنان از نعمت برخوردار می‌شوند که هرگز امتی چنان نبوده است. سرتاسر زمین محصول می‌دهد و هیچ چیز را از آن دریغ ندارد؛ اموال انبوه می‌شود؛ هر کس نزد مهدی آید و درخواست کمک مالی کند، بی‌درنگ به او کمک می‌شود.^{۳۴}

امام علی (ع) در تبیین این وضعیت می‌فرماید:

اگر شما از منجی شرق (مهدی) پیروی کنید، شما را به روش پیامبر آورد تا از رنج طلب و سختی (برای دستیابی به وسایل زندگی) آسوده باشید و بار سنگین (زندگی) را از شانه‌هایتان بر زمین بنهید.^{۳۵}

چنین زندگی متعالی و آرمانی و رفاه اقتصادی تا این پایه، در دنیای سراسر ظلم طبقاتی و سرشار از تضاد بر سر منافع و روابط ظالمانه استثماری، برای ما بسان وهم و تخیل است که اگر وعده‌های صریح و قطعی کتاب و سنت نبود، نمی‌توانستیم بدان ایمان و باور داشته باشیم. همان گونه که گذشت، امامان معصوم در روایات فراوان، دورنمایی روشن و امیدبخش از رفاه همگانی در حکومت مهدوی را ترسیم نموده‌اند. اهتمام روایات بر رفاه اقتصادی جامعه مهدوی، گویای تحقق حتمی آن است؛ چرا که در جامعه‌ای که تعالیم روح بخش اسلام ناب به طور کامل اجرا گردد، آن جامعه هیچ گاه فقیر و عقب مانده نخواهد بود.

باز

سال نهم - شماره ۳۳

عدالت و پیشرفت سیاسی

در آرمان شهر مهدوی، حاکم، نوع حکومت، قوانین و نظامات جاری در آن، شباهتی با حکومت‌های موجود عالم ندارد. مبانی حکومت جهانی حضرت مهدی (عج) همان مبانی حکومت امیرالمؤمنین در کوفه و پیامبر (ص) در مدینه^{۳۶} و دیگر پیامبران الهی است. همه آنها خواسته مشترکی داشتند و آن هدایت بشر از تاریکی به نورانیت بود. (بقره: ۲۸۵) نوع حکومت مهدوی، الهی و بر مبنای ایمان به خدای یگانه و توحید خالص، و هدفش متحد کردن جماعتها و ملت‌ها و برداشتن دیوارهای امتیازات و اعتبارات بیهوده و در نهایت برقرار کردن توحید کلمه است؛ حاکم آن نیز احیاکننده شریعت نبوی و مجری قوانین اسلامی و الهی به شمار می‌آید. این همان حکومت واحد جهانی است که کره زمین با یک حاکم، یک نوع حکومت و با یک شیوه و روش عادلانه اداره می‌شود و بی‌گمان آرزوی دیرینه بشری است.^{۳۷} در این جا به برخی ویژگی‌های سیاسی و دینی حکومت امام مهدی (عج) اشاره می‌کنیم:

- تشکیل حکومت دادپیشه واحد جهانی

از شاخص‌ترین ویژگی‌های آرمان شهر مهدوی تشکیل حکومت فراگیر جهانی و اداره همه اجتماعات از یک نقطه و با یک سیاست و برنامه است.^{۳۸} در دکتترین سیاسی حکومت مهدی رسیدن جامعه بشری به مرحله تشکیل امت واحد و حکومت واحد جهانی جزء مقولات اصلی به شمار می‌آید. حکومت جهانی حضرت مهدی تمام دنیا را مسخر می‌کند و همه را تحت اختیار خویش قرار می‌دهد.^{۳۹} در این حکومت واحد جهانی برقراری عدل و داد و تحقق بخشیدن به آرمان والا و الهی پیامبران در شمار مهم‌ترین اصول و استراتژی‌هاست.

بخش بزرگ تضادها، ستیزها و استکبارها در قلمرو جوامع بشری از حکومت‌های جور و درون کاخ‌های ستم سرچشمه می‌گیرد و به دست آلوده و نیرنگ‌باز دولتها و حکومت‌های سلطه گر گسترش می‌یابد، و گرنه توده‌های مردم و افراد نوع انسانی بر اساس انسان‌شناسی واقع‌بینانه و حقیقت‌نمایی دینی و اسلامی گرایشهای سرشتی و طبیعی به هموعان خویش دارند. دوستی و مهرورزی، عطوفت و همزیستی نسبت به یکدیگر که در نهاد و جان آدمیان نهفته است، جنگ و تنازع را برنمی‌تابد. پرخاشگریها و خونریزیها با تحریک دولتها و به دست حکومتگران و ستمگران انجام می‌گیرد که برای گسترش قدرت و استوارسازی بیشتر پایه‌های حکومت خود، تضاد و درگیری پدید می‌آورند. از همین رهگذر، صاحب‌نظران سیاسی و اجتماعی، درمان دردهای جامعه بشری و برطرف شدن تضادها، استثمارها،

استبدادها و استعمارها و فاصله‌های ناهنجار کشورها و انسانها را در برقراری نظام سیاسی یگانه جهانی دانسته‌اند، حکومت یگانه‌ای که از هرگونه جانبداری نژادی، طبقاتی، سمتی، زبانی و دیگر آسیب‌هایی از این دست، پیراسته بوده و بر پایه عدل و برابری بنا شود.^{۴۰}

این کار سترگ، در مدینه فاضله مهدوی تحقق می‌پذیرد. با ایجاد مدیریت و حاکمیت یگانه، برای همه جوامع، نژادها و منطقه‌ها، عامل اصلی تضاد، جنگ و ستم نابود می‌شود و انسانهای بی‌بیم از فشار سیاستها به آغوش هم باز می‌گردند و مهربان و برادروار در کنار یکدیگر زندگی می‌کنند. همچنین در نیک شهر مهدوی با ایجاد حاکمیت یگانه و تکامل عقول مردم، کنشهای سیاسی اجتماعی نیز، که بر اساس جهل و رقابتهای ناسالم به تعارض تبدیل شده، جای خود را به همکاری و تبادل عقلانیت در عرصه سیاسی و اجتماعی می‌دهد و ریشه منازعات بی حاصل سیاسی و کنشهای نادرست و نامعقول از جامعه برطرف می‌گردد. پس حکومت امام مهدی (عج) حکومتی است یگانه و جهانی همراه با تحقق آرمانهای والا و الهی. پیامبر اکرم (ص) با سوگند شدید، تشکیل سازمان سیاسی یگانه جهانی به وسیله مصلح موعود را به انسانهای رنجور از نزاعها و ستیزها چنین نوید می‌دهد:

... و الذی یعنی بالحق نبیاً لولم یبق من الدنیا إلا یوم واحد یطوّل الله ذلک الیوم حقّ یخرج

فیه ولدی... و تشرق الأرض بنوره و یبلغ سلطانه المشرق و المغرب؛^{۴۱}

سوگند به آن که مرا به حق به پیامبری برانگیخت، اگر از دنیا جز یک روز نماند، خداوند آن روز را می‌گستراند تا فرزندم... مهدی قیام کند. پهنه زمین به نور او روشن می‌شود و حکومت او شرق و غرب گیتی را فرا می‌گیرد.

- حاکمیت کارگزاران صالح

در آرمان شهر مهدوی، حضرت مهدی (عج) مظهر انسان کامل بر رأس حکومت خواهد بود و در نظام حکومتی ایشان، حاکمیت متعلق به صالحان است؛ چنان که در قرآن آمده است:

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ. (نور: ۵۵)

از آیه کریمه استفاده میشود که در حکومت جهانی حضرت مهدی (عج) مؤمنان و صالحان به خلافت می‌رسند و آنان اجتماعی صالح را تشکیل می‌دهند که امنیت و آرامش را برای خود و دیگران به ارمغان خواهد داشت.

در آیه دیگر چنین آمده است:

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ. (انبیاء: ۱۰۵)

و در حقیقت، در زبور پس از تورات نوشتیم که زمین را بندگان شایسته ما به ارث خواهند برد. این کثیر در تفسیر خود (تفسیر القرآن العظیم) می گوید: «خداوند در این آیه شریفه به بندگان صالح خود بشارت می دهد که در دنیا و آخرت آنان را سعادتمند و وارث زمین گرداند.»^{۴۲}

از این بر می آید که دولت جهانی و فراگیر مهدوی، دولت شایستگان بوده و جامعه زمان آن حضرت آکنده از صلاح و نیکی، و امور آن در دست صالحان و نیکان است. صلاحیت کارگزاران و مشی عادلانه آنها موجب پیوند ناگسستنی توده های انسانی با پیشوا می شود و این پیوند، فداکاریهای بزرگ و ایثارهای وصفناشدنی را رقم می زند و زمینه واژگونی بنیاد ستمها و بیدادگریهای فردی و اجتماعی طاغوتیان را در همه زمینه های زندگی فراهم می آورد که در ادامه به آن اشاره ای خواهد شد.

- مقابله با مستکبران

در دکترین سیاسی حضرت مهدی (عج) کسانی دشمن محسوب می شوند که برای تحقق اهداف حکومت مانع و مشکل ایجاد کنند. سیاست حکومتی حضرت در برابر چنین افرادی که همان مستکبران عالم هستند برخوردی قاطعانه و صریح و بنا به نقل امام صادق (ع) قهر و غلبه است.^{۴۳} ایشان تمامی مستکبران را از آریکه قدرت به زیر خواهد کشید^{۴۴} و به جای آن مستضعفان را روی زمین حاکم می کند تا وعده الهی (قصص: ۵) تحقق یابد.

امام علی (ع) می فرماید: «آگاه باشید فردایی که از آن هیچ شناختی ندارید، زمامداری حاکمیت پیدا می کند که غیر از خاندان حکومت های امروز است و کارگزاران حکومتها را بر اعمال بدشان کیفر خواهد داد... او روش عادلانه در حکومت حق را به شما می نمایاند و کتاب خدا و سنت پیامبر (ص) را، که تا آن روز متروک مانده اند، زنده می کند.»^{۴۵}

- دین و آیین واحد جهانی

برای تشکیل جامعه واحد و امت واحده، جهان بینی واحد و اعتقاد واحد ضروری است؛ چون جهان بینی و اعتقاد، زیربنای تفکر اجتماعی و روابط انسانی است.

بر طبق آموزه های وحیانی در حکومت جهانی حضرت مهدی (عج)، اسلام تنها دین حاکم بر جهان خواهد بود. (نور: ۵۵)^{۴۶} در آن زمان نه تنها دین و سیاست تفکیک ناپذیرند، بلکه سیاست و حکومت در خدمت دین و اهداف متعالی آن خواهد بود. حضرت براساس اصول

توحید و ایدئولوژی اسلامی، وحدت واقعی را پی می‌ریزد و همه انسانها را زیر شعار یگانه و دین واحد گرد می‌آورد.^{۴۷}

امام صادق (ع) در این باره می‌فرماید:

... قَوْلَ اللَّهِ يَا مَعْزِلُ! لِيُرْفَعَ عَنِ الْمَلَلِ وَالْأَدْيَانِ الْإِخْتِلَافُ، وَ يَكُونُ الدِّينُ كُلَّهُ وَاحِدًا؛^{۴۸}

مفضل! امام قائم (عج) از میان ملتها و آیین‌ها اختلاف را برمی‌دارد و دینی واحد را بر همه حاکم می‌گرداند.

بر اساس روایات، امام زمان (عج) همه مردم اعم از موحدان و غیرموحدان و پیروان ادیان دیگر را به پیروی از اسلام و تعالیم نجاتبخش آن فرامی‌خواند؛ ولی این به معنای اجبار عقیدتی آنها به پذیرش مطلق آئین اسلام نیست. محور کار حضرت همان‌طور که از نامشان برمی‌آید هدایت بشریت است. حضرت از همان ابتدا کتب بدون تحریف زبور، تورات، انجیل و... را عیان کرده و بر اساس این نسخ اصلی با اهل کتاب محاجه و گفتگو می‌کند تا ایشان را به دین اسلام هدایت کند.^{۴۹}

حکومت مهدوی، حکومتی مبتنی بر آموزه‌های دینی خواهد بود و با پذیرش اسلام از سوی همه مردم و عالمگیر شدن آن، دیگر هیچ مرزی میان آنان نخواهد بود. از این رو گستره سیاسی حکومت حضرت نیز به مرزهای ملی محدود نبوده، بلکه انسانها دغدغه‌های مشترکی خواهند داشت و در سختیها و ناملایمات، در کنار هم خواهند بود. زندگی سیاسی، دیگر به کسب منافع جمعی یا نژادی و حتی ملی معطوف نیست، بلکه سعادت بشر و صلاح و اصلاح همه انسانها را در بر می‌گیرد. خدا و احکام او محور این جامعه به شمار می‌آید و تعالیم اسلامی و کتاب خدا مبنای اداره آرمان شهر مهدوی خواهد بود.^{۵۰}

- مشارکت سیاسی مردم

در آرمان شهر مهدوی، زمینه‌های مشارکت واقعی شهروندان در تمام امور حکومت، پدیدار می‌شود. در گام اول هر فردی بر مبنای مکانیزم «معرفت امام عصر» در هر لحظه از زندگی خویش رهبری سیاسی الهی جامعه را شناسایی نموده و ضمن بیعت با ایشان، در تشکیل نظام سیاسی مورد نظر سهیم می‌گردد. در مرحله بعدی نیز مکانیزم نظارتی «امر به معروف و نهی از منکر» که در آرمان شهر مهدوی به واسطه تربیت اجتماعی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی، تثبیت گردیده است، عامل بسیار نیرومندی در جهت نظارت بر عملکرد نظام

سیاسی بوده و مشارکت تک تک افراد جامعه را به صورت مؤثر و قدم به قدم، تداوم می بخشد. «در چنین جامعه‌ای مشارکت سیاسی، فعال و متعهدانه است که افراد با آگاهی و مسئولیت اجتماعی در فرایند سیاسی مشارکت می کنند و... و هر کس وظیفه ای دینی دارد که ضمن تلاش برای ترویج شعائر الهی و جلوگیری از مفاسد، با بیعت با امام عادل و معصوم در زندگی سیاسی مشارکت کند».^{۵۱}

عدالت و پیشرفت فرهنگی

توجه به امور فرهنگی، علمی و اخلاقی، شاخصه دیگر جامعه برتر منجی موعود و در شمار مهمترین اصول و استراتژی دولت ایشان است.

از ابعاد عدالت مهدوی، فراهم شدن امکان رشد و اعتلای فرهنگی و آموزشی برای آحاد جامعه است. چون هدف از آفرینش انسان، رشد موزون و همه جانبه عقلانیت و معرفت اوست، باید روزی این هدف تحقق یابد و روزگار دانشهای راستین و دست یابی همه انسانها به نادانسته‌ها فرا برسد. از این رو در دوران ظهور، که روزگار تحقق همه آرمانهای انسانی و الهی است، شناخت انسان به کمال نهایی می رسد و بشر در ابعاد گوناگون دانایی از جهان، انسان و خداشناسی و... عروج لازم را می یابد. امام مهدی در روزگار ظهور خود از حقایق گسترده هستی پرده برمی دارد و مردمان را به دانشهای ژرف و یقینی و شناخته‌های ناب و همه بُعدی هدایت می کند.

در آرمان شهر مهدوی همه به مقتضای توانایی خود، از دانش و معرفت خوشه می چینند و همه حکمتها را می آموزند تا بتوانند آهنگ پرستش و عبودیت و فضایل اخلاقی سر دهند. در روایتی از امام محمد باقر (ع) در مورد رشد خرد بندگان خدا آمده است:

إذا قام قائمنا وضع يده على رؤس العباد فجمع بها عقولهم و كملت بها أعلامهم.^{۵۲}

آن گاه که قائم ما قیام کند، دست خود را بر سرهای بندگان قرار می دهد و بدین وسیله عقول بندگان را جمع می کند و خردهای آنها را به کمال می رساند.

تکامل عقلانی و سرشاری ظرفیت انسانها از دانسته‌ها و آگاهیهای دنیایی و معنوی در عصر درخشان مهدوی، به مردان اختصاص ندارد. زنان نیز در آن دوران سعادت بار، به پایگاه ارجمند علمی می رسند و عالمان و فقیهان والا مرتبت در طبقه زنان پدید می آیند، بدان حد که می توانند در خانه‌های خود با قانون قرآن و آئین اسلام به قضاوت بنشینند.

امام باقر (ع) فرموده است:

... تَوْتُونَ الْحَكَمَ فِي زَمَانِهِ حَقٌّ أَنَّ الْمَرْتَةَ لَتَقْضَى فِي بَيْتِهَا بَكْتَابَ اللَّهِ وَ سَنَهُ رَسُولُ اللَّهِ.^{۵۳}

در دوران او شما از حکمت برخوردار می‌شوید تا آن جاکه یک زن در خانه خود برابر کتاب خدای تعالی و روش پیامبر قضاوت کند.

در روایاتی هم از عدالت در آموزش معارف دینی و قرآنی سخن به میان آمده است.^{۵۴} پیامبر اکرم (ص) فرمود:

... تَسْمَعُهُمُ الْقَائِمُ الَّذِي يَلَاءُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ بِه الْأَرْضَ نُوراً بَعْدَ ظُلُمَتِهَا وَ عَدْلًا بَعْدَ جَوْرِهَا، وَ عَلِمَا بَعْدَ جَهْلِهَا...؛^{۵۵}

... نهمین (امام از فرزندان امام حسین (ع) قائم است که خداوند به دست او زمین را پس از تاریکی، با روشنی؛ پس از ستم، با عدالت و پس از نادانی با علم و دانایی پر می‌کند. در دوران ظهور حضرت مهدی (عج)، علم و تکنولوژی دچار تحولات عظیمی می‌شود که تا آن زمان سابقه نداشته است. بنا بر احادیث فراوان، در آن روزگار، حضرت با رهنمودهای خود به افزایش دانش عمومی جامعه یاری می‌رساند.^{۵۶} از امام صادق (ع) روایت است که:

الْعِلْمُ سَبْعَةٌ وَ عَشْرُونَ حَرْفًا فَجَمِيعُ مَا جَاءَتْ بِهِ الرِّسْلُ حُرُوفَانِ فَلَمْ يَعْرِفِ النَّاسُ حَقَّ الْيَوْمِ غَيْرَ الْحَرْفَيْنِ، فَإِذَا قَامَ قَائِمُنَا أَخْرَجَ الْخَمْسَةَ وَ الْعَشْرِينَ حَرْفًا فَبَيَّنَّهَا فِي النَّاسِ، وَ ضَمَّ إِلَيْهَا الْحَرْفَيْنِ، حَقَّ يَبَيَّنُّهَا سَبْعَةٌ وَ عَشْرِينَ حَرْفًا؛^{۵۷}

علم و دانایی از ۲۷ حرف تشکیل می‌شود. تمام آنچه پیامبران (تاکنون) آورده‌اند، دو حرف است و مردمان بیش از این دو حرف نشناخته‌اند. آن‌گاه که قائم ماقیام کند، ۲۵ حرف دیگر را آشکار و میان مردم منتشر کند و آن دو حرف را (نیز) بدانها ضمیمه سازد تا ۲۷ حرف را گسترش داده باشد.

یکی از برنامه‌های اصلی حکومت حضرت مهدی (عج) «تعمیق فرهنگ دینی» است که در رأس برنامه فرهنگی دولت ایشان قرار دارد. دولت مهدوی دولت شکوفایی فرهنگی است و احیای دین از مهمترین شاخصهای رشد فرهنگی در عصر ظهور به شمار می‌آید. در این حکومت، مردم با رسیدن به رشد عقلی و تعمیق فرهنگ دینی میان آنها، عمل به احکام دین مبین اسلام را مهمترین عامل رشد و توسعه می‌دانند.

از دیگر کارکردهای اساسی فرهنگی در دکتترین مهدویت، زدودن ناخالصیها و خرافات از دین اسلام و معرفی چهره حقیقی اسلام به مردم است. خرافه زدایی و زدودن مسائل

غیر حقیقی در دین، به حدّی چهره دین اسلام را تغییر می دهد که مردم گمان می کنند حضرت قائم (عج) دین جدیدی آورده است.

اذا قام القائم (عج) استأنف دعاءً جدیداً؛^{۵۸}

زمانی که قائم قیام کند، دعوت جدیدی را بنیان می نهد (چنان که پیامبر مردم را خواند).

امام صادق (ع) در این زمینه می فرماید:

اذا قام القائم (عج) دعا الناس إلى الإسلام جدیداً و هداهم إلى أمر قد دُثر فضل عنه الجمهور؛^{۵۹}

زمانی که قائم قیام کند، مردم را دوباره به اسلام فراخواند و آنها را به چیزی راهنمایی خواهد کرد که مهجور گشته است و مردم از آن گمراه شده اند.

حضرت در جای دیگر می فرماید:

يصنع كما صنع رسول الله (ص) يهدم ما كان قبله كما هدم رسول الله (ص) أمر الجاهلية و

يستأنف الإسلام جدیداً؛^{۶۰}

کاری را انجام می دهد که رسول خدا (ص) انجام داد و آنچه را قبل از آن پدید آمده است، خراب می کند، چنان که رسول خدا (ص) فرهنگ جاهلیت را خراب کرد، و اسلام را از نو بنا خواهد کرد.

منظور از امر نو، دین جدید نیست، بلکه ایشان احکامی می آورد که موضوع آنها در عصر پیامبر و ائمه وجود نداشته، یا احکامی که به مسلمانان ابلاغ شده، ولی گذشت زمان و اعمال نظرهای شخصی، برخی از آنها را تغییر داده است که با ظهور آن حضرت، موانع دستیابی به احکام حقیقی از سر راه برداشته می شود. افزون بر آن، احکام ظاهری باطل می شود و مردم به احکام واقعی دست پیدا می کنند.

عظمت اسلام که با مدیریت فرهنگی امام عصر به یکباره نمایان می گردد، چنان جلوه ای از دین الهی به نمایش می گذارد که در سراسر جهان با استقبال بی نظیری مواجه می گردد. در حکومت مهدوی (عج) مردم به گونه ای بی سابقه به اسلام روی آورند و روزگار خفقان و سرکوب دینداران و ممنوعیت مظاهر اسلامی به سر آمده، در همه جا آوای اسلام طنین انداز است و آثار مذهب تجلی می کند... در چنین شرایطی طبعاً استقبال و پذیرش مردم و شعارهای دینی بی سابقه خواهد بود. استقبال مردم از آموزش قرآن، نماز جماعت و نماز جمعه چشمگیر خواهد شد.^{۶۱}

همچنین در آرمان شهر مهدوی به مساجد که اصلی ترین و سالم ترین پایگاههای فرهنگ سازی در حکومت حضرت مهدی (عج) هستند، توجه و عنایت خاص می شود. از این رو براساس روایات وارده اصلاح مساجد جزء برنامه های فرهنگی حضرت است و با هر گونه بدعت در امر ساخت و ساز مساجد مبارزه می شود.^{۶۲}

نتیجه

از این نوشتار نتایج ذیل حاصل می‌آید:

آیات و روایات متعددی از قرآن و ائمه معصومین (ع) دلالت بر جهان شمولی عدالت مهدوی دارند و اینکه در عصر ظهور، جهان با همه وسعتش در دایره حاکمیت مرکزی عدل مهدی موعود قرار خواهد گرفت و حکومت اسلامی در منطقه‌ای خاصی محدود نخواهد بود. در آرمان شهر مهدوی در همه حوزه‌های اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و... شاهد اجرای عدالت هستیم و پیشرفت جامعه نیز همه جانبه و در همه ابعاد خواهد بود. در حوزه اجتماعی ایجاد امنیت، رفع و زدودن کینه‌ها و اختلافها، حفظ و تقویت نهاد خانواده و برقراری روابط میان اعضای آن، رعایت حقوق فردی و اجتماعی و... از ثمرات دولت امام مهدی (عج) می‌باشد. در حوزه اقتصادی ایجاد رفاه و آسایش عمومی، توزیع عادلانه ثروت، نزول برکات آسمانی و نعمات الهی، رونق کشاورزی، پیوند میان اخلاق و اقتصاد همراه با رشد اخلاقی و معنوی جامعه و در نهایت رفع فاصله طبقاتی حاصل خواهد شد. در حوزه سیاسی تشکیل حکومت فراگیر واحد جهانی، برقراری عدل و داد در سرتاسر قلمرو حکومتی ایشان، حاکمیت کارگزاران صالح، مقابله با مستکبران، برقراری دین و آئین واحد جهانی (اسلام) و مشارکت سیاسی شهروندان تحقق خواهد یافت. در حوزه فرهنگی نیز امکان رشد و اعتلای علمی و آموزشی برای آحاد جامعه، رشد علم و دانش بشری، تکامل عقول انسانها، تعمیق فرهنگ دینی و نشر اسلام حقیقی پدیدار خواهد شد. عدالت و پیشرفت در جامعه موعود عدالتی است فراگیر که نه تنها در درون جوامع انسانی جاری می‌شود، بلکه گستره آن تمامی موجودات جهان از جمله گیاهان و حیوانات را نیز دربرمی‌گیرد. چنین عدالتی که شعاعی است از عدالت حضرت حق، به گونه‌ای زیبا و فرحبخش گسترش می‌یابد که جامعه مهدوی را می‌توان تجلی حیات بهشتی در زمین دانست. در واقع حیات بهشتی که جایگاه اوج قرب و چشیدن رضوان الهی است، نمونه‌ای از خود را در آرمان شهر مهدوی به بشر می‌نماید.

پی‌نوشت‌ها:

۱. آرمان شهر در اندیشه ایرانی، حجت الله اصیل، تهران: نشر نی، ۱۳۸۱، ص ۱۷.
۲. قیام و انقلاب مهدی از دیدگاه فلسفه تاریخ، مرتضی مطهری، تهران: صدرا، چاپ بیستم، ۱۳۷۸، ص ۵۲.
۳. لسان العرب، ابن منظور الافریقی المصری، بیروت: دار صادر، بی تا، ج ۱۱، ص ۴۳۰؛ لغت‌نامه، علی اکبر دهخدا، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۷۳، ج ۹، ۱۳۹۰۵.

۴. همان، ص ۱۳۹۰۴.

۵. ر.ک: «دکترین مهدویت و توسعه»، سید مرتضی نبوی، مجموعه آثار دومین همایش بین‌المللی دکترین مهدویت، قم: مؤسسه آینده تهران، ۱۳۸۵، ج ۲، ص ۶۲-۶۹؛ نظریه عدالت از دیدگاه فارابی، امام خمینی و شهید صدر، محمدحسین جمشیدی، تهران: پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی، ۱۳۸۰.

۶. ر.ک: فرهنگ شیعه، محمد خطیبی و دیگران، قم: زمزم هدایت، ۱۳۸۵، ص ۳۳.

۷. نهج البلاغه، نامه ۵۳، ترجمه محمد دشتی، قم: مؤسسه فرهنگی - انتشاراتی شاکر، ۱۳۷۹.

۸. ر.ک: موعودنامه (فرهنگ الفبایی مهدویت)، مجتبی ترانه‌ای، قم: مشهور، ۱۳۸۳، ص ۴۸۴.

۹. فرهنگ معین، محمد معین، تهران: امیرکبیر، چاپ دوازدهم، ۱۳۷۷، ج ۲، ص ۲۲۷۹.

۱۰. عصر زندگی، محمدحکیمی، قم: دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ پنجم، ۱۳۸۱، بخش هشتم.

۱۱. «سنجش تطبیقی آرمان شهر مهدوی»، سیدحسین هاشمی، مجموعه مقالات سومین همایش بین‌المللی دکترین مهدویت، قم: مؤسسه آینده روشن، ۱۳۸۶، ج ۳، ص ۲۴۴.

۱۲. بحارالانوار، محمدباقر مجلسی، بیروت: مؤسسه الوفا، ۱۴۰۳/هـ ۱۹۸۳ م، ج ۲۷، ص ۳۰۹.

۱۳. میزان الحکمه، محمد ری شهری، قم: دارالحديث، ۱۳۷۵، ص ۶۰۸ و ۶۴۰.

۱۴. مهدی موعود، ج ۲، ص ۱۹۵.

۱۵. مجمع البیان فی تفسیر القرآن، فضل بن حسن طبرسی، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۳۷۹ هـ ج ۷، ص ۱۵۲؛ تفسیر صافی، ملامحسن فیض کاشانی، تفسیر الصافی، تهران: کتابفروشی اسلامیة، چاپ پنجم، بی تا، ج ۳، ص ۴۴۴.

۱۶. بحارالانوار، ج ۵۳، ص ۲۲۲؛ منتخب الاثر، صافی گلپایگانی، تهران: مکتبه الصدر، چاپ سوم، بی تا، ص ۴۷۴.

۱۷. میزان الحکمه، پیشین، ص ۶۴۰.

۱۸. ر.ک: «امنیت در حکومت جهانی مهدوی»، اعظم نجفی مقدم، مجموعه آثار سومین همایش بین‌المللی دکترین مهدویت (ج ۱)، قم: مؤسسه آینده روشن، ۱۳۸۶.

۱۹. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۲۷۸.

۲۰. همان، ص ۳۳۹.

۲۱. همان، ص ۳۳۹ و ۳۴۰.

۲۲. همان.

۲۳. همان، ص ۳۱۹ و ۳۳۹.

۲۴. همان، ص ۳۹۰.

۲۵. همان، ص ۳۳۷.

۲۶. مروری بر وجوه اقتصادی حکومت حضرت مهدی، حسن سبحانی، تهران: مجمع تقریب مذاهب اسلامی، ۱۳۸۲، ص ۹.

۲۷. معجم الاحادیث الإمام المهدی، به کوشش هیئت علمی مؤسسه معارف اسلامی، قم: مؤسسه المعارف الاسلامیه، ۱۴۱۱ هـ. ق، ج ۱، ص ۲۴۰.

۲۸. آینده جهان، دولت و سیاست در اندیشه مهدویت، رحیم کارگر، ص ۳۶۵.

۲۹. بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۷۸.

۳۰. نهج البلاغه (فیض الاسلام)، خطبه ۱۳۸، ص ۴۲۵.

۳۱. منتخب الاثر، پیشین، ص ۵۸۹.

۳۲. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۱۶.

۳۳. منتخب الاثر، ص ۶۰۶.
۳۴. اصول کافی، شیخ کلینی، ج ۸، ص ۶۴.
۳۵. کشف الغمه فی معرفه الائمه، علی اربلی، بیروت: دارالکتب الاسلامی، ۱۴۰۱ هـ. ق، ج ۲، ص ۴۸۲.
۳۶. ر.ک: بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۸۱.
۳۷. عصر زندگی، پیشین، ص ۱۷۷.
۳۸. همان، ص ۲۰۵.
۳۹. ر.ک: مجموعه مقالات گفتمان مهدویت، ابراهیم امینی و دیگران، ص ۴۵ - ۸۱.
۴۰. ر.ک: «نظریه مهدویت و حکومت واحد جهانی»، مهدی نکویی سامانی، مجموعه مقالات دومین همایش بین‌المللی دکترین مهدویت، قم: مؤسسه آینده روشن، ۱۳۸۵، ج ۲، ص ۱۸۰؛ مبانی حکومت اسلامی، جعفر سبحانی.
۴۱. کمال الدین و تمام النعمه، دارالکتب الاسلامیه، چاپ دوم: ۱۳۹۵ هـ. ق، ج ۱، ص ۲۸۰.
۴۲. تفسیر القرآن العظیم (تفسیر ابن کثیر)، اسماعیل ابن کثیر، بیروت: دارالفکر، چاپ دوم، ۱۳۸۹ هـ. ق، ج ۲، ص ۵۲۴.
۴۳. وسائل الشیعه، محمد الحرّ العاملی، بیروت: داراحیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ هـ. ق، ج ۱۲، ص ۵۷.
۴۴. ر.ک: مفاتیح الجنان (دعای ندبه)، شیخ عباس قمی.
۴۵. نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی، خطبه ۱۳۸، ص ۱۹۰.
۴۶. قرطبی صاحب تفسیر «الجامع الاحکام القرآن» در ذیل این آیه از حضرت رسول (ص) نقل کرده است که آن حضرت فرمود: «در آن روز بر روی زمین خانه‌ای نیست، جزء آن که خداوند، کلمه اسلام را در آن وارد خواهد کرد». ر.ک: الجامع الاحکام القرآن، قرطبی، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۸ هـ. ق، ج ۷، ص ۴۲۹.
۴۷. عصر زندگی، ص ۹۹ و ۱۰۰.
۴۸. بحارالانوار، ج ۵۳، ص ۴.
۴۹. ر.ک: مهدی موعود، ج ۲، ص ۲۲۸ و ۲۴۳.
۵۰. ر.ک: نهج البلاغه، خطبه ۱۳۸؛ الغیبه، نعمانی، ص ۲۹۷.
۵۱. سیاست و مهدویت، غلامرضا بهروز لک، قم: آینده روشن، ۱۳۸۴، ص ۱۰۹ و ۱۱۰.
۵۲. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۲۸؛ اصول کافی، ج ۱، ص ۲۵.
۵۳. الغیبه، نعمانی، ص ۳۳۷.
۵۴. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۶۴.
۵۵. همان، ج ۳۶، ص ۲۵۳.
۵۶. نجم الثاقب، حسین طبرسی نوری، ص ۱۲۰ و ۱۲۱؛ الوافی، فیض کاشانی، ج ۲، ص ۴۵۶.
۵۷. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۳۶.
۵۸. معجم الاحادیث الام المهدی، پیشین، ج ۴، ص ۵۲.
۵۹. همان، ص ۵۱.
۶۰. همان.
۶۱. کشف الغمه، ج ۳، ص ۲۰۸.
۶۲. چشم‌اندازی به حکومت مهدی (عج)، نجم‌الدین طبسی، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۰، ص ۱۸۱.